

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YANLIŞIN DÜZELTİMİNDE

NEBEVÎ YÖNTEMLER

M. Sâlih el-Münacid

Tercüme: Esra A. Özbeçetek

1- Yanlışlarla ilgilenmede çabuk davranmak, mümkün mertebe ertelememek

Hz. Peygamber'in vazifesi insanlara hakikati ve doğruyu anlatmak, iyilikte bulunmayı öğretmek ve onları kötülüklerden sakındırmaktı. Dolayısıyla, pekçok durumda insanların yanlışlarını düzeltmek için çabuk davranmıştır. Çünkü yanlışlarla ilgilenmekte çabuk davranmamak, İslâm'ın menfaatlerine ters düşer; "demiri tavında iken dövme" fırsatı kaçırılmış olur. Daha sonra bu konudaki örnekleri kaydedeceğiz.

2- Yanlışlarla ilgilenirken, konuyla ilgili kuralları/hükümleri açıklamak

Cerhed el-Eslemî(ra) şöyle rivâyet etmektedir: Kendisi Hz. Peygamber(sav)'in önünden, uyluk (diz üstü) kısmı açık bir şekilde geçince Peygamber(sav) ona şöyle buyurdu: "Uyluk kısmını ört; zira orası avret yerlerindendir."

3- Yanlış davranan bir insana, uymadığı İslâmî prensibi belirtmek

Bir insan, üst üste aynı hususta yanlışa düşüyorsa, o konudaki İslâmî hükümleri zihnine ve gönlüne nakşedememiş demektir. Böyle durumlarda ona İslâmî emri hatırlatmak, gerekirse tekrarlamak, sesli bir şekilde çevreye duyurmak, o kişinin davranışını durdurmada ve onu etkisine almış olan gafletten uyandırmada etkili olabilir.

Nitekim Muhâcir ve Ensâr arasında bir şakalaşmanın kavgaya dönüşmesi (diğer bir rivâyete göre; su başı kargaşasının gerginliğe sebep olarak kavgaya dönüşmesi) üzerine Hz. Peygamber(sav) bu metodu uygulamıştır. Kavga eden her iki tarafın da kendisine destek arayışı içinde “Yetişin ey Ensâr!”, “Yetişin ey Muhâcirîn!” diye bağırması üzerine Hz. Peygamber(sav) o toplumun geneline şöyle seslenmiştir: “Bu câhiliye ehli çağrısı da neyin nesi?! Mesele nedir?!”

Bir başka rivâyete göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Sizden biri, hem zâlim hem de mazlûm olan kardeşine yardım etsin. Zâlim ise ona engel olsun, mazlûm ise kardeşinin yardımına koşsun.”

4- İnsanların yanlışa düşmesine yol açan zihnî bulanıklığını gidermek

Enes b. Mâlik(ra) şöyle rivâyet etmektedir:

Bir grup [üç] erkek Hz. Peygamber(sav)’in zevce-i pâklerinin hâne-i saâdetlerine gelerek Rasûlullah’ın (evdeki) ibadeti hakkında sordular. Sordukları husus kendilerine açıklanınca sanki bunu az bularak: “Rasûlullah kim, biz kimiz? Allah O’nun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir. (Bu sebeple O’na az ibadet de yeter)” dediler. İçlerinden biri: “Ben artık hayatım boyunca her gece namaz kılacağım”, ikincisi: “Ben de hayatım boyunca hep oruç tutacağım, hiç bir gün terk etmeyeceğim”, üçüncüsü de: “Kadınları ebediyen terkedip, onlara hiç temas etmeyeceğim” dedi. (Durumdan haberdar olan) Hz. Peygamber onları bularak: “Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Halbuki Allah’a yemin olsun Allah’tan en çok korkanınız ve yasaklarından en ziyade kaçınanınız benim. Fakat buna rağmen, bazan oruç tutar, bazan yerim; namaz da kılarım, uyurum da; kadınlarla

beraber de olurum. (Benim sünnetim budur), kim sünnetimi beğenmez terk ederse benden değildir” buyurdu.

Bu hâdise vesilesiyle aşağıdaki hususları vurgulayabiliriz:

* Hz. Peygamber çoğunlukla, kişileri değil yanlışları topluma açıklamak için, “İnsanlara ne oluyor da şöyle şöyle söylüyorlar” diyerek şahısların kimliğini gizler, doğruya ve yanlışla dikkat çekerdi.

* Sâlih insanlara gıpta edilmeli ve onların davranışları öğrenilmelidir.

* Dînî herhangi bir konuyu erkeklerden öğrenmek mümkün değilse, onu kadınlardan öğrenmek câizdir.

* Bir insan, başkalarının faydası için -gösteriştan sakınarak- kendi yaptığı davranışlardan bahsedebilir.

* İbâdette aşırıya gitmek kişiyi bıktırabilir ve ibâdetlerden uzaklaştırabilir. Şüphesiz en iyisi mûtedil olmak, orta yolu bulmaktır.

* Yanlışlar, genellikle yanlış anlayışlardan kaynaklanır. Eğer fikirler doğru anlaşılırsa, yanlışlar da azalacaktır. Nitekim yukarıdaki hadîste bahsi geçen sahâbîlerin aşırı ibâdet ve inzivâyı benimsemelerinin sebebi, kurtuluşa ermek için ibâdet hususunda Hz. Peygamber’in davranışlarının üstünde birşeyler yapmaları gerektiğine inanmalarıydı. Çünkü biliyorlardı ki O’nun(sav) tüm günahları affedilmişti; fakat kendileri için böylesi bir durum sözkonusu değildi. Ancak Hz. Peygamber onlara, affedilmiş olsa da kendisinin insanlar içinde Allah’tan en çok korkan olduğunu, bu sebeple ibâdet hususunda sünnetine uymaları gerektiğini belirtti.

Benzer bir durum, Kehmes el-Hilâlî(ra) adlı başka bir sahâbînin başına gelmişti. O şöyle rivâyet etmektedir: Müslüman oldum ve Hz. Peygamber'e gittim. O'na Müslüman olduğumu söyledim ve ardından bir sene boyunca inzivâyâ çekildim. Geri döndüğümde beni baştan aşağıya süzdü. "Beni tanımadın mı?" diye sordum. O da: "Sen kimsin?" dedi. "Ben Kehmes el-Hilâlî" dedim. "Sana ne oldu?" diye sordu. Ben de "Seni gördükten sonra oruçsuz birgün bile geçirmedim ve geceleri asla uyumadım" dedim. Bu sözler üzerine: "Sana kendine zulmetmeni kim söyledi. Sabır ayı (Ramazan) boyunca ve diğer aylarda ise birer gün oruç tut" buyurdu. Ben ise: "Bana daha fazlasını yapmam için izin ver" dedim. Efendimiz: "Ramazan ayı boyunca ve diğer aylarda ise ikişer gün oruç tut" buyurdu. Ben yine: "Bana daha fazlasını yapmam için izin ver, onu yapabilirim" dediğimde, "Ramazan ayı boyunca ve diğer aylarda ise üçer gün oruç tut" buyurdu.

Bazı yanlış anlayışların sebebi, kişilerin insanları değerlendiriş şekillerinden kaynaklanır. Peygamber(sav) böylesi yanlışları düzeltmede titizlik gösterir ve insanlara yol gösterirdi. Nitekim Sehl b. Sa'd(ra) şöyle rivâyet etmektedir: Rasûlullah'ın yanında birkaç kişi oturuyordu. Oradan bir adam geçti. Nebî(sav): "Bu adam hakkındaki kanaatiniz nedir?" diye sordu. "O, halkının eşrâfındandır. Vallahi bir kıza tâlib olsa hemen evlendirilir; birisi lehine şefaatte bulunsa şefaati yerine getirilir" diye cevap verildi. Rasûlullah bir müddet sükût etti. Daha sonra, yanlarından bir başka adam geçti. Rasûlullah: "Peki bunun hakkındaki kanaatiniz nedir?" diye sordu. "Ey Allah'ın Rasûlü! Bu, Müslümanların fakir takımındandır. Vallâhi, bir kıza tâlib olsa evlendirilmez, şefaatte bulunsa, aracı olsa itibar edilmez, bir görüş belirtse görüşüne değer verilmez" denildi. Bu sözlerin peşinden Rasûlullah şöyle buyurdu: "Bu (ikinci) adam, diğeri gibi bir dünya dolusu adamdan daha hayırlıdır."

5- İnsanların yanlışlarıyla ilgilenirken her fırsatta Allah korkusunu hatırlatmak

Bu hususta şöyle bir örnek rivâyet edilmektedir: Bir muharebe sırasında Üsame(ra), hasmı ile vuruşurken ona galebe çalacağı sırada, vuruştığı müşrik kelime-i şهادet getirerek tevhide ikrâr eder. Fakat Üsâme(ra), onun bu ikrârı ölümden kurtulmak için yaptığına hükmederek, hasmını öldürmekte tereddüd etmez.

Medine'ye dönüŖte durum Peygamberimiz(sav)'e anlatılınca, Efendimiz hâdiseye çok üzülüyor ve Üsame'yi Ŗiddetle azarlıyordu: “Ey Üsâme, ‘Lâ ilâhe illâllâh’ diyen bir kimseyi niye öldürdün?” Hz. Üsâme, kendisini Ŗöyle müdâfaa ediyor: “Ey Allah’ın Resûlü! O bunu ölümden kurtulmak için söyledi.” Bu cevap üzerine Hz. Peygamber; “Kelime-i tevhîdi getireni niye öldürdün ey Üsâme?!” diye o kadar çok tekrâr ediyordu ki, Üsâme üzüntüsünün büyüklüğünden: “KeŖke o güne kadar İslâmiyet’e girmemiş olsaydım da böyle bir cinâyeti işlemekten uzak kalsaydım” temennisinde bulunuyordu.

Müslim’in rivayetinde Resûl-i Ekrem’in Üsâme(ra)’yi Ŗöyle azarladığı nakledilir: “İkrârında samimî olup olmadığını öğrenmek için onun kalbini mi yardım?!”

Ebû Dâvud’un rivayetinde buna Ŗu da ilâve ediliyor: “Kıyamet günü ‘Lâ ilâhe illallah’ diyen bir kimseyi öldürmenin hesâbını nasıl vereceksin?!”

Ashâbtan Sâ’d(ra)’ın; “Üsâme öldürmedikçe, ben bir Müslümanı öldürmem” sözü, bu hâdisenin hem Üsâme(ra), hem de diğerk sahabîler(ra) üzerindeki te’sîrini gösterir.

Yanlış davranışta bulunan bir sahabîye Rasûlullah’ın Allah korkusunu vurgulamasına dair bir diğerk örneğı Ebû Mes’ûd el-Bedrî(ra) Ŗöyle rivâyet etmektedir: “Ben köleme kırbaçla vuruyordum. Arkamdan bir ses işittim. “Ebû Mes’ûd, bil!” diyordu. Öfkeden sesi tanıyamadım. Ses bana yaklaşınca, seslenenin Rasûlullah(sav) olduğunu gördüm. “Ebû Mes’ûd bil! Ebû Mes’ûd bil!” diyordu. Kırbağı elimden attım. “Ebû Mes’ûd bil! Allah senin üzerinde, senin bu adam üzerindekiinden daha fazla güç ve kudrete sahiptir” dedi. Bu sözleri duyunca; “Bir daha asla köle dövmeyeceğim” dedim.”

Bir başkark rivâyete göre Ebû Mes’ûd el-Bedrî: “Ey Allah’ın Rasûlü, o köle Allah için özgürdür” demiş; Rasûlullah ise: “Eğerk bunu yapmasaydın, cehennem ateğı yüzünü yakacaktı” buyurmuştur.

6- Yanlış yapan kişiye merhametli olma

Bu durumda merhameti, ancak vicdan azabı çeken ve pişman olduğunu gösteren kimseler hak ederler. Bazen böylesi bir merhamet, yaptıkları yanlışın sorumluluğu hakkında soru sormak için gelen ve bir şeyler öğrenen insanlar için de geçerlidir.

İbn Abbas(ra) şöyle bir olay nakletmektedir: Bir adam hanımına zihar yapmıştı.(*). Fakat onunla tekrar ilişkiye girdi. Bilahare Rasûlullah(sav)'a gelerek şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasûlü! Benim karımdan ziharla boşandım ve kefareti ödemedim ilişkiye girdim.” Peygamber (sav): “Seni bunu yapmaya ne zorladı?” diye sordu. Adam dedi ki: “Ben ay ışığında onun halhallerini gördüm.” Hz. Peygamber de: “Allah'ın sana yapmanı emrettiğini yapmadıkça ona yaklaşma” buyurdu.

Ebû Hureyre(ra) şöyle rivâyet etmektedir: Rasûlullah(sav) ile beraber oturuyorduk. Bir adam geldi ve: “Ey Allah'ın Rasûlü, ben helak oldum!” dedi. Aleyhisselâtu vesselâm: “Seni helak eden şey nedir?” diye sorunca: “Oruçlu iken hanımım ile ilişkide bulundum” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah'la aralarında şu konuşma geçti: “Azad edebilecek bir köle bulabilir misin?” “Hayır”. “Üst üste iki ay oruç tutabilir misin?” “Hayır”. “Altmış fakiri doyurabilir misin?” “Hayır”. “Öyleyse otur!” Biz bu minval üzere beklerken Rasûlullah(sav)'a içerisinde hurma bulunan bir büyük bir sepet getirildi. “O soru soran adam nerede?” diyerek adamı aradı. Adam: “Benim! Buradayım!” deyince, Aleyhisselâtu vesselâm: “Şu sepeti al, fakirlere tasadduk et!” dedi. Adam: “Benden daha fakir kim var ey Allah'ın Rasûlü? Allah'a yemin ediyorum, Medine'nin iki kayalığı arasında benden daha fakiri yok!” cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah(sav) (dişleri görünecek derecede) güldü ve: “Öyleyse al bunu ehline yedir” buyurdu.

Bu olayda, yanlış yapan kişinin gelişti alay için veya durumu hafife aldığı için değildi. Onun suçluluk ve pişmanlık hissettiği, “Ben helâk oldum!” deyişinden de anlaşılmaktadır. Binâenaleyh o merhameti hak etmişti.

İmam Ahmed tarafından kaydedilen diğer bir rivâyet, aynı adamın durumuna daha da açıklık getirmektedir. Rivâyet Ebû Hureyre(ra)'dendir. O şöyle anlatır: Bir bedevî geldi; yanaklarına vura vura, saçını başını yola yola şöyle dedi: “Eminim ben helak oldum!” Allah Rasûlü(sav): “Seni helak eden şey nedir?” diye sordu. Bedevî: “Ramazan’da hanımım ile ilişkide bulundum” diye cevap verdi. Rasûlullah: “Bir köle azad edebilir misin?” diye sorunca; “Hayır” dedi ...

7- Birisini yanlış yapmakla itham da acele etmemek

Ömer İbnu'l-Hattâb(ra) anlatıyor: “Hişam b. Hakîm b. Hizâm'ı, Furkân sûresini farklı şekillerde okurken dinledim. Rasûlullah(sav) sûreyi bana bu şekillerden hiçbirisiyle okumamıştı. Namazın içinde adamın üzerine atılacak oldum. Kendimi zorla zabtedip namazı bitirmesini bekledim. Selâm verir vermez ridasından tutup kendime doğru çektim ve: “Sana bu sûreyi (böyle okumayı) kim öğretti?” diye sordum. Hişam: “Rasûlullah öğretti!” demez mi! (Tepem attı): “Yalan söylüyorsun, onu Rasûlullah bana da öğretti, ama senin okuduğuna hiç benzemiyor!” dedim. Adamı yaka-paça Rasûlullah'a götürdüm. “Ey Allah'ın Rasûlü!”, dedim, “Bu adam Furkan Sûresini, bana hiç okumadığın şekilde çok farklı okuyor gördüm!” Rasûlullah(sav), sükûnetle: “Hele yakasını sal!” diye emretti ve ona dönerek: “Ey Hişam oku bakalım!” dedi. Hişam, kendisinden duyduğum gibi sûreyi yeniden okudu. Rasûlullah bana yönelerek: “Evet, sûre bu şekilde indirildi!” buyurdu. Sonra bana; “Ey Ömer, dedi. Sen de oku!” Aynı sûreyi ben de, bana öğretmiş olduğu şekilde okudum. Bunun üzerine Rasûlullah şu açıklamayı yaptı: “Evet sûre bu şekilde (de) nâzil oldu. Biliniz ki, bu Kur'ân yedi harf (şekil) üzere indirilmiştir. Bunlardan hangisi kolayınıza gelirse onunla okuyun.”

Abbâd b. Şurahbîl(ra) anlatıyor: “Kıtlığa uğradım. Bunun üzerine Medine bahçelerinden birine girdim. Başaklardan ovup hem yedim hem de torbama aldım. Derken sâhibi gelip beni yakaladı, hem dövdü hem de torbamı elimden aldı. Daha sonra beni Rasûlullah'a getirdi. Durumu ona anlattı. Rasûlullah(sav) mal sahibine; “Bu kişi cahilse niçin öğretmedin, açsa niçin doyurmadın!” buyurdu. Adam O'nun emri üzerine torbamı saldı. Daha sonra Rasûlullah(sav) bana bir veya yarım sa' miktarında yiyecek verdi.”

Bu rivâyetten, yanlış yapan veya öfkeyle davranan bir kişinin içinde bulunduğu şartları dikkate alıp öğrenmemiz gerektiğini [yani “empâti”yi] anlıyoruz. Böylece o kişiyle ilgilenme usûlünü de isabetli olarak belirlemiş oluruz.

Ayrıca belirtmemiz gereken bir husus daha var. Dikkat edilirse Rasûlullah(sav) bahçe sâhibini cezalandırmamıştır. Çünkü o haklıydı; fakat meseleye yanlış yönden yaklaşmıştı. Hz. Peygamber de ona bu meseleye uygun bir şekilde nasıl yaklaşması gerektiğini öğretmiştir.

8- İnsanların yanlışlarıyla ilgilenirken sâkin olmak

Çok sert tavır, meseleleri daha da kötü hale getirir ve faydadan çok zarar verir. Bunu, câmiye küçük abdestini yapan bir bedevîye Hz. Peygamber(sav)’in nasıl davrandığına bakarak öğrenebiliriz.

Enes b. Mâlik(ra) şöyle anlatıyor: “Biz, Rasûlullah(sav) ile birlikte mescidde otururken bir bedevî çıkageldi. Durup mescidin içine [duvarına] akıtmaya başladı. Rasûlullah’ın Ashab’ı kalkıp: “Dur! dur!” diyerek [üzerine yürümeye] kalktılar. Rasûlullah(sav) müdâhale etti: “Kestirmeyin, bırakın tamamlasın.” Ashab müdâhale etmedi, adam da ihtiyacını tamamladı. Sonra Rasûlullah, adamı yanına çağırdı ve: “Bu mescidler, idrar ve pislik bırakma yeri değildir. Allah’ın zikredildiği yerlerdir. Buralarda namaz kılınır, Kur’ân okunur” dedi. Sonra cemaatten birine bir kova su getirmesini emretti. Kova gelince sidiğin üzerine boşalttırdı ve idrarı temizlettirdi.”

Buhârî’nin rivâyetinde şu ek bilgi yer almaktadır: “Onu rahat bırakın ve oraya su dökün. Siz insanların işlerini kolaylaştırmak için gönderildiniz, zorlaştırmak için değil.”

Sahâbî(ra) gördükleri yanlışları haber vermek, mescidleri temiz tutmak konusunda çok titizlerdi. Bunu o kişiye bağırılması, dışarıya atılmaya kalkışılması, azarlanması, ona karşı aceleci davranılması ve ona “Dur!” denilmesinden anlıyoruz.

Hız. Peygamber(sav)'in bedevîye bu hareketinin sebebini sorduğı bir rivâyet vardır. Bu rivâyeti İbn Abbas(ra) şöyle anlatıyor: Bir bedevî gelerek Rasûlullah'a beyat etti. Sonra yanından ayrıldı ve küçük abdestini yapmaya başladı. Diğer insanlar onu durdurmak istediler, fakat Rasûlullah "Hâcetini giderirken bir adamı durdurmayın" buyurdu. Sonra ona sordu: "Sen Müslüman değil misin?" "Bedevî: "Tabi ki Müslümanım" dedi. Rasûlullah: "Seni bunu yapmaya sevk eden şey nedir?" Bedevî: "Seni hakikatla gönderene yemin olsun ki, sadece diğer yerler gibi olduğunu düşündüm." Rasûlullah bir kova su getirtti ve üzerine döktürerek temizletti.

Hadîsin İbn Mâce'den gelen bir naklinde, bedevînin Rasûlullah'ın bu davranışından ne kadar memnun kaldığını öğrenmekteyiz. Ebû Hureyre(ra) anlatıyor: Rasûlullah(sav) mescidde oturuyorken bir bedevî geldi ve şöyle dedi: "Ey Allahım! Bana ve Muhammed'e rahmet et! Bu rahmetinde bize başkasını ortak yapma." Rasûlullah gülümsedi ve şöyle buyurdu: "Baş şu yaptığına. Sen geniş olan şeyi daralttın!" Bedevî daha sonra mescidin en ücra köşesine gitti ve küçük abdestini yapmaya başladı. Rasûlullah'ın ashâbı: "Hey! (ne yapıyorsun!)" deyip telaşlandılar. Aleyhisselâtu vesselâm: "Bırakın adamı (işini tamamlasın!)" diye müdâhale etti. Sonra da bir kova su getirip üzerine döktü. Bedevî, yaşadıklarını şöyle anlatır: "O(sav) kalktı. Anam babam fedâ olsun, beni ne azarladı ne de aşağıladı. Sadece şöyle dedi: "Biz mescidde hâcet görmeyiz. Burası sadece Allah'ı zikretmek, namaz kılmak, dua etmek için yapıldı"."

İbn Hacer, Fethu'l-Bârî adlı Sahîh-i Buhârî şerhinde, bedevî ile ilgili bu hadîsten öğrenilebilecek birçok husustan bahsetmektedir:

* Câhil birisiyle ilgilenirken nâzik olmalıyız. Bilmeye ihtiyacı olana, azarlamadan öğretmeliyiz. Böylelikle bizler de bir başka yanlışla düşmemiş oluruz. Bu şekilde hem karşımızdaki kişiyi kazanmamız hem de ona güzel olan davranışı kazandırmanın mümkün ve kolay hâle gelecektir.

* Ashâbın -Hz. Peygamber'e bile sormayı unutarak- bedevîye ânında müdahale etmeleri, onların zihinlerine “necâsete karşı önlem alma” ve “iyiliği emredip kötülükten sakındırma” düşüncelerinin iyice yerleşmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

* Mümkünse, nâhoş şeyleri ortadan kaldırmakta acele etmeliyiz. Çünkü Hz. Peygamber, bedevînin bevletmesi bittiğinde hemen yerin suyla temizlenmesine dair talimat verdi.

9- Yanlışın ciddiyetini açıklama

İbn Ömer, Muhammed b. Ka'b, Zeyd b. Eslem ve Katâde'nin (r.a.e.) rivâyet ettikleri bir olay bu konuda örnektir:

Tebük seferi esnâsında (münâfıklardan) birisi bir mecliste, Nebî ve ashâbını kastederek “Bizim şu Kur'ân okuyanlarımız gibi midelerine düşkün, dilleri yalancı ve düşmanla karşılaşma esnâsında korkak kimseyi hiç görmedim” demişti. Avf b. Mâlik ona: “Sen bir yalancısın, bir münâfıksın. Bunu Rasûlullah'a mutlaka haber vereceğim” dedi. Avf, Rasûlullah'a haber vermeye gittiğinde konuyla ilgili Kur'ân âyeti nâzil olmuştu. Sözü söyleyen kişi, devesine binip yola koyulan Rasûlullah'a gelip (üzengiye asılarak) şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasûlü! Biz sadece lafa dalmış eğleniyorduk, yolculuk şakaları yaparak üzerimizdeki yol yorgunluğunu atıyorduk.” Bunun üzerine Hz. Peygamber şu âyeti okudu: “Onlara sorarsan, elbette: ‘Biz dalmış, oyalanıyorduk’ derler. De ki: ‘Allah ile, O'nun âyetleriyle ve elçisiyle mi alay ediyordunuz?’.” (Tevbe 9/65)

11- Yanlışın sebep olacağı zararları anlatma

Ebû Sa'lebe el-Huşenî(ra) anlatıyor:

Rasûlullah(sav) sefer sırasında konaklayınca yanında bulunan halk vadilere ve dağ geçitlerine dağılırdı. Bunun üzerine Rasûlullah: “Vadilere ve geçitlere

dağılmanız şeytan işidir” diye onları ikaz etti. Bundan sonra herhangi bir yere inilince sahâbîler birbirlerine yakın şekilde yerleşirlerdi. Öyle ki, “Üzerlerine bir yaygı atılsa hepsini örter” denirdi.

Burada şu hususu belirtmeliyiz: Hz. Peygamber’in yanındakilere ilgisi, bir liderin, bir komutanın ilgisi gibiydi. Zira bir ordunun kamp yapılırken dağılması, üzerlerine düşmanın saldırmasına ve saldırıda dağınık yakalanmalarına fırsat oluştururdu. Bu şekilde bir dağılma, ordunun bir bölümünün diğer bölümüne yardıma yetişmesini zorlaştıracaktı.

Hz. Peygamber’in, bir yanlışın ne kadar ciddi ve tehlikeli olduğunu açıklayışına dair bir diğer örnek de şöyledir:

Nu’mân b. Beşîr(ra) naklediyor: Rasûlullah(sav) buyurdular ki: “Ya (namazda) saflarınızı düzeltirsiniz ya da Allah kalplerinize muhalefet tohumu atar.”

Enes(ra) naklediyor: Rasûlullah(sav) buyurdular ki:

“Saflarınızı sıklaştırın ve birbirinize yaklaşın. Boyunları aynı hizaya getirin. Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemîn ederim ki, ben, şeytanı siyah küçük bir keçi oğlağı gibi saf boşluklarından girerken görüyorum.”

İnsanları yanlış yaptıklarına inandırmak için, o davranışlarının olumsuz ve kötü yönlerini îzâh etmek oldukça önemlidir. Zira yanlışlarının etkileri kendilerini etkileyebileceği gibi, başka insanları da etkileyebilir.

“Rüzgara söven adam” hakkındaki örnek de bu türdendir. İbn Abbâs(ra) anlatıyor: “Bir kişinin ridâsını rüzgâr savurmuştu, tutup rüzgâra lanet etti. Rasûlullah(sav) müdahale buyurdu: “Sakın rüzgâra lanette bulunmayın. O memurdur, (Allah’ın emriyle) iş görmektedir. Şunu bilin ki, kim bir şeye haksızlıkla lanet ederse, lanet kendisine döner.”

Başka bir örnek... Hz. Ebû Bekre(ra) anlatıyor:

Bir adam, Rasûlullah(sav)'ın yanında bir başkasını medh u senâ etmişti. Efendimiz; “Yazık sana! Arkadaşının boynunu kestin” buyurdular ve bunu üç kere tekrar ettiler. Sonra da şu açıklamayı yaptılar: “Bir kimse kardeşini illa da övecekse; “Zannederim ki falanca şöyledir. Allah kâfidir (onun hesâbını Allah tutucudur). Ben Allah’a karşı kimseyi tezkiye etmem (çünkü Allah herkesi benden iyi bilir). - Ondan (böyle bir fazilet) biliyorsa- falanca şöyle şöyledir” desin.”

Buhârî'nin Edebü'l-Müfred'inde yer alan bir rivâyete göre Mihcen el-Eslemî(ra) şöyle demiştir: Mescide bulunduğumuz sırada Rasûlullah(sav), mescidde namaz kılan, rukû ve secde eden bir adam gördü. Bana: “Bu kim?” diye sordu. Ben de o adamı methetmeye başladım; “Ey Allah'ın Rasûlü, bu filandır, şöyledir, böyledir...” Nebî(sav): “Sessiz ol; eğer senin bu konuşmanı duyarsa onu helake sürüklemiş olursun!” buyurdu.

Ebû Musa(ra) anlatıyor: Nebî(sav) bir kimsenin bir başkasını övdüğünü ve övgüde aşırı gittiğini işitti. Bunun üzerine: “Adamı helak etiniz (sırtını kestiniz; belini büktünüz)!” buyurdu.

Yukarıdaki örneklerde Hz. Peygamber, birisini methederken aşırıya gitmenin kötü sonuçlar doğuracağını açıklamıştır. Zira övgü çok hoş a gidici olduğundan, methedilen kişi kendini beğenmişliğe, gurura, kibre düşebilir ve gösteriş yapmaya başlayabilir. Hadîslerde yer alan; “onu mahvettin”, “boynunu kestin”, “arkasından vurdun” ifadeleri, aşırı methin kişi üzerindeki menfî tesirini ifade etmektedir.

Ayrıca; eğer bir kimse başka birisini övmek hususunda aşırıya kaçarsa, o kişide bulunmayan özellikleri ona yakıştırır, sırf memnun etmek için bir şeyler söyleyorsa netice itibariyle bu bir faciaya yol açacaktır. Hele de övülen kişi, insanlara zulmeden ve haksızlık yapan birisi ise...

Ancak insanları methetmek tamamıyla yasaklanmış değildir. Zira Hz. Peygamber bazı insanları huzurlarında methetmiştir. Nitekim Müslim'in Sahîh'inde "Eğer aşırıya kaçılmışsa ya da methedilen kişi için bir fitne olma tehlikesi varsa methetmenin yasak oluşu" başlığı yer almaktadır.

Selefden bazıları şöyle derdi: Eğer bir kişi yüzüne karşı övülürse o şöyle dua etmelidir: "Allah'ım! Onların bilmedikleri (günahlarım) için beni bağışla, söylediklerinden dolayı beni hesaba çekme ve beni zannettiklerinden daha hayırlı kıl."

11- Yanlış yapana doğruyu uygulayarak (pratik yolla) öğretme

Pek çok durumda, pratik öğretim, teorik öğretimden daha etkilidir. Hz. Peygamber de böyle yapmıştır. Cübeyr b. Nufeyr şöyle rivâyet eder:

Rasûlullah, babama abdest almasını emretti. Babam önce ağzını yıkadı. Rasûlullah: "Ey Ebû Cübeyr, ağzına yıkamakla başlama; kâfirler böyle yapıyor." Daha sonra bizzat Rasûlullah abdest almayı öğretmek için su istedi. Önce, tam olarak temizleninceye kadar ellerini yıkadı. Sonra üç kere ağzını, üç kere de burnunu yıkadı. Üç kere yüzünü, üç kere de dirsekleriyle birlikte önce sağ sonra sol kolunu yıkadı. Başını meshetti ve ayaklarını yıkadı.

Şunu belirtmeliyiz ki, Hz. Peygamber kasıtlı olarak "kâfirler böyle yapıyor (ağızlarını yıkayarak başlıyor)" diyerek sahâbînin yanlış hareketini engellemiştir. Çünkü kâfirler elini yıkamadan ağızlarını çalkalarlardı ki bu hijyenik değildir. Şüphesiz doğruları en iyi Allah bilir.

12- Geçerli bir alternatif sunma

Abdullah b. Mes'ud(ra) der ki:

Rasûlullah'ın arkasında namazda (teşehhüde) oturduğumuz vakit: “es-Selâmu alâ fülânin ve fülânin (=Allah'ın selâmı filanın ve filanın üzerine olsun)” derdik. [Nesâî'nin rivâyetine göre: “Selam Allah'ın üzerine, selam Cibrîl ve Mikâil üzerine olsun” derdik.] Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu: “es-Selâmu alallahi (=Selâm Allah'ın üzerine olsun), demeyin! Çünkü Allah'ın bizzat kendisi Selâm'dır. Lâkin biriniz (namazda) oturduğu zaman şöyle desin: et-Tahiyyâtü lillâhi ve's-salavâtü ve't-tayyibât, es-selâmu 'aleyke eyyühe'n-Nebîyyü ve rahmetullâhi ve berekâtuhu, ve's-selâmu 'aleynâ ve 'alâ ibâdillâhi's-sâlihîn. Efendimiz buraya kadar zikrettikten sonra şöyle buyurdu: “Çünkü siz bunu söylediğiniz zaman gök ile yer arasında olan her sâlih kul bundan nasibini alır. Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resûlüh dedikten sonra da hoşlandığı duayı seçip onunla dua etsin.”

Enes(ra) anlatıyor:

Rasûlullah(sav) mescidin kible (duvarında) balgam gördü. Ağrına gitmişti. Kalkıp eliyle kazıdı ve: “Sizden biri namaza kalkınca, Rabbine hususi hitapta bulunur veya Rabbi(nin kiblesi) kendisi ile kiblesinin arasındadır. Öyleyse hiç biriniz kible cihetine tükürmesin. (İlla tükürecekse bari) soluna veya ayağının altına tükürsün!” buyurdular. Sonra, (göstermek için) ridasının bir kenarını alıp içine tükürerek elbisesinin kenarını üst üste katladı, sonra da: “Veya şöyle yapsın!” buyurdu [ve tükürüğü katlar arasında ovdu].

Ebû Saîd el-Hudrî(ra) anlatıyor:

O günlerde bize, saf cins olmayan, yaygın halde bulunan ve piyasa değeri yüksek olmayan hurmalardan veriliyordu. Bu muhtelif cins kuru hurmanın bir karışımı idi. Biz bu hurmanın iki ölçeğini bir ölçek kaliteli hurma mukabilinde satıyorduk. Yaptığımız Hz. Peygamber'in kulağına ulaşınca şöyle buyurdu: “İki ölçek hurmaya bir ölçek hurma, iki ölçek buğdaya bir ölçek buğday, iki dirheme bir dirhem şeklinde alışveriş olmaz.”

Bir rivayette de şöyle gelmiştir:

Hız. Bilâl(ra), Rasûlullah(sav)'a (iyi cins bir hurma olan) bernî hurması getirmişti. “Bu nereden?” diye sordu. Bilâl(ra): “Bizde âdi hurma vardı. Rasûlullah(sav)'ın yemesi için ondan iki ölçek vererek bundan bir ölçek satın aldık”, dedi. Bunun üzerine Hız. Peygamber(sav): “Eyvah! Bu ribânın ta kendisi, eyvah bu ribânın ta kendisi, sakın öyle yapma. Şayet iyi hurma satın almak istersen elindeki para karşılığı sat. Sonra onun parasıyla iyi hurmayı satın al” dedi.

Rasûlullah'ın yukarıda kaydedilen örnek davranışlarını dikkate aldığımızda, günümüzde “emri bi'l-ma'rûf” için çabalayan bazı ilim adamlarının ve insanların kusuru daha da iyi anlaşılacaktır. Zira onlar kimi insanlara yaptıklarının yanlış olduğunu, haram olduğunu belirtiyorlar, fakat ne yapmaları gerektiğine dair alternatifler sunmuyorlar. Oysa İslam'da zinâ yasaklanmışsa evlilik sunulmuş, ribâ yasaklanmışsa ticâret öğretilmiş, domuz eti yasaklanmışsa dana eti ve diğer bazı hayvanların etinin yenmesine izin verilmiş; günaha düşülmüşse tevbe veya kefâret yoluyla bir çıkış yolu gösterilmiştir.

Bir başka örnek ise, herhangi bir konuda kullanılan zayıf veya mevzû hadîs yerine sahîh hadîs bulmaktır.

Diğer taraftan; alternatifler sunmak, ancak mümkün olabilen şeyler içindir. Bazen ise, geçerli hiçbir alternatif olmadığı halde bir yanlışın durdurulması gerekir. Durum, Allah'ın şeriatından uzak, kötü bir durum olabilir. Emri bi'l-ma'rûf ve nehyi ani'l-münker için çabalayan kimseler alternatif bir yol da bulamamış olabilirler. Nitekim kâfir toplumlarda neşet eden ve bilahare Müslüman toplumlara da sirayet eden -mesela- finans ve yatırım organizasyonlarında böylesi problemler vardır. Hattâ bunların İslâm'da alternatifleri olmasına rağmen Müslümanlarda bu alternatifleri uygulama hususunda ihmal ve zayıflık gözlenmektedir.(*). Elbette bu alternatifleri bilmeyenler de bulunmaktadır.

13- İnsanlara, yanlış yapmalarını engelleyecek yönde rehberlik etmek

Muhammed b. Ebî Ümâme b. Sehl b. Hanîf, babasından şunları işittiğini anlatmıştır:

Babam Sehl(ra) (Cuhfe yakınlarındaki) Harrâr diye anılan mevkide yıkandı. Yıkanırken üzerindeki cübbeyi çıkardığında Âmir b. Rabîa ona bakıyordu. Sehl, bembeyaz bir tene, güzel görünümlü bir cilde sahipti. Âmir: “Ne bugünkü bir manzarayı, ne de böylesine bir cildi hiç görmedim. Böyle bir cilt ancak çadıra çekilmiş bâkirede bulunabilir” dedi. Sehl daha orada iken ateşler içinde yanmaya başladı ve rahatsızlığı giderek şiddetlendi, dayanamayarak yere yıkıldı. Durum Rasûlullah(sav)’a haber verildi ve: “Başını kaldıramıyor” dendi. Halbuki Sehl orduya kaydedilmişti. “Yâ Rasûlallah, o sizinle gelemez. Vallahi başını bile kaldıramıyor!” dediler. Aleyhissalâtu vesselâm: “Onunla ilgili olarak herhangi bir kimseyi itham ediyor musunuz?” diye sordu. “Âmir b. Rebîa var” diye cevap verdiler. Rasûlullah, onu çağırıp kendisine kızdı ve: “Sizden biri niye kardeşini öldürüyor? Niye bir ‘Bârekallah!’ demedin? Onun için abdest al!” buyurdu. Bunun üzerine Âmir yüzünü, ellerini, kollarını, dizlerini ve ayaklarının etrafını ve izarının içini(**) bir kaba yıkadı. Sonra, bir adam bu suyu onun (Sehl’in) üzerine arkasından döktü. Sehl birden kendine geldi ve iyileşti.”

Bu hâdiseden öğreniyoruz ki;

-Öğretmen [Hz. Peygamber], Müslüman kardeşine zarar veren kimseye kızdı.

-Böyle bir yanlışın zarar verici etkilerini ve ölüme dahî sebep olabileceğini açıkladı.

-Bir Müslüman’ın başına gelebilecek zararlı bir durumu önlemek için gerekli yolu gösterdi.

14- İnsanları yanlışlarıyla direkt yüzleştirmemek; genel ifâdelerle yanlış belirtmek

Hz. Enes(ra) anlatıyor:

Bir namazın ardından Rasûlullah(sav); “İnsanlara ne oluyor da namaz kılarken gözlerini semâya kaldırıyorlar?” dedi ve bu hususta sert sözler söyledi. Sonra konuşmasını şöyle tamamladı: “Bunlar ya (yaptıklarından) vazgeçerler ya da gözleri(nin nûru) çekilip alınır.”

Hz. Âişe(ra)’nin anlattığına göre:

Berîre(ra), mukâtebe(*) borcunu ödeme hususunda yardımcı olması için kendisine (Hz. Âişe’ye) uğramıştı. Henüz borcundan herhangi bir şey ödememişti. Hz. Âişe, Berîre’ye, “Efendinin âilesine dön, senin mukâtebe borcunu ödememi istiyorlarsa bir şartla yaparım: Senin üzerindeki velâ hakkı(**) bana geçmeli” dedi. Berîre dönüp, âilesine durumu anlattı. Onlar kabul etmediler ve: “Sana bir iyilik yapmak isterse yapsın. Buna karışmayız, ancak velâ hakkın bize âittir” dediler. Hz. Âişe(ra) bunun üzerine, durumu Hz. Peygamber(sav)’e arzetti. Rasûlullah(sav) ona: “Sen satın al, sonra da âzad et. Velâ hakkı, âzâd edene âittir” buyurdu.

Bunu söyledikten sonra Rasûlullah(sav) ayağa kalkarak şu hitâbede bulundu: “İnsanlara ne oluyor ki, alışverişlerinde Kitâbullah’ta bulunmayan şartları koşuyorlar? Kitâbullah’ta olmayan bir şart koşana bu helâl olmaz. Böyle biri yüz şart koşacak olsa da, Allah’ın şartı daha doğru, daha sağlamdır.”

Yine Âişe(ra) anlatıyor:

Hz. Peygamber(sav), ruhsat ifade eden bir amelde bulunmuştu. Bazılarının bundan kaçındıklarını işitti. Bunun üzerine Rasûlullah(sav) bir hitâbede bulundu. Âdeti vechile Cenâb-ı Hakk’a hamd ve senâda bulunduktan sonra şöyle buyurdu: “Allah için söyleyin, bazıları benim yaptığım şeyi beğenmeyip, kaçınıyorlarmış, sizce bu doğru mudur? Allah’a yeminle söylüyorum ki, ben Allah’ı onlardan çok daha iyi biliyorum. Allah’tan duyduğum korku da onların duyduklarından çok daha fazladır.”

Nesâi Sünen'ine şu rivâyeti kaydetmiştir: Nebî(sav) sabah namazını kıldırırken Rûm Sûresini okudu. Okumasının bir yerinde şaşırdı. Namaz bitince dedi ki: “Bir kısım insanlara ne oluyor da abdesti güzel almıyorlar?! Kur’ân’da şaşırmamıza sebep olan onlardır!”

Yanlış yapan kimsenin, kimliğinin açıklanmadığı daha birçok örnek vardır. Kimlik açıklamamanın faydaları arasında şunları hatırlatabiliriz:

-Yanlış yapan kişiden olumsuz bir tepki gelmesi, haksız da olsa kendisini savunması ya da öç almak için şeytanın kışkırtmasına açık hale gelmesi engellenmiş olur.

-Böylesi bir metot, insanlar için nasihati kabule ve ders almaya daha uygundur.

-Kişinin yanlış, diğer insanlar nezdinde gizlenmiş [böylece saygınlığı korunmuş] olur.

-Bu metotla eğitimcinin statüsü yükselir ve danışılan kimseyi daha çok sevdirebilir.

Şu hususu da belirtmekte fayda var: Kişiyi ifşâ etmeden yapılan yanlış belirtme metodu, o kişinin ve yaptığıının insanların çoğunluğu tarafından bilinmediğinde kullanılır. Eğer insanların çoğu o kişinin ne yaptığını biliyorsa ve o kimse de insanlar tarafından bilindiğinin farkındaysa, o zaman bu yöntem yerine azarlama veya caydırıcı acı tedbirlere başvurulabilir.

Yanlış işleyen bir kişiye karşı ıslah metotlarından hangisinin daha münasip olduğunu tespit etmek önemlidir. Acaba davranışımız onu nasıl bir psikolojiye sokacak? Bu konuda net bir sonuca varılmalıdır. Bunun için, her bir seçeneğin uygulanma şartlarını iyi bilmemiz gerekir: Yanlış yapan kişiye kimlerin yanında öğüt

veriyoruz? Öğüdümüzü kışkırtıcı, saldırgan bir tavırla mı, yoksa nazik, kibar bir tavırla mı veriyoruz? Bütün bunlara dikkat etmeliyiz.

15- Yanlış yapan kişiye karşı halkın tepkisini uyandırmak

Bu yöntem sadece çok sınırlı durumlarda kullanılmalıdır. Mesela; kişinin niyeti/kastı önemli boyutta bir soruna yol açacağı zaman, kışkırtıcı durumun olumsuzluğu hatâ işleyene karşı kullanılabilir. Onun verdiği zararı önlemek için bu metottan yararlanılabilir. Hz. Peygamber(sav)’in bu metodu nasıl uyguladığına dair bir örnek aşağıda kaydedilmiştir.

Ebû Hüreyre(ra) anlatıyor:

Bir adam Hz. Peygamber(sav)’e geldi ve komşusunu şikâyet etti. Hz. Peygamber ona: “Git ve sabretmeye çalış” tavsiyesinde bulundu. Fakat (komşunun zararları devam edince) adam iki veya üç defa daha geldi. Durum bu noktaya gelince Hz. Peygamber; “Öyleyse git ve eşyalarını evden çıkarıp sokağa koy” buyurdu. Adam gitti ve denileni yaptı. Manzarayı gören diğer insanlar ona neler olduğunu sormaya başladılar. Olanları anlattığında insanlar onu bu duruma zorlayan komşuya lânet ediyor, “Allah ona şöyle şöyle yapsın” diyorlardı. Böyle olunca çok geçmedi adamın komşusu yanına geldi ve: “Evine geri dön, artık bundan sonra benden hoşuna gitmeyecek hiçbir şey görmeyeceksin” dedi.

YANLIŞIN DÜZELTİMİNDE

NEBEVÎ YÖNTEMLER

(geçen sayıdan devam)

16- Yanlış yapan kişiye karşı, şeytanın yanında olmaktan kaçınmak

Allah Rasûlü(sav), yanlış yaptığı için cezalandırılan kişilerin arkasından lanet okuyan kimseleri ikaz etmiş; onlardan biri, işlediği hata sebebiyle Rasûlullah tarafından cezalandırılmasına rağmen; “O, Allah’ı ve Rasûlü’nü seviyordu” diyerek sahip çıkmıştır.

Dolayısıyla bir Müslüman hata ettiği için hemen dışlanmaz, peşinden bedduâ edilmez, daha da kötüleşmesi için şeytana yardım edilmez. Sonraki hayatı için hayır niyaz edilir.

17- Yanlış bir davranış sergileyecek olan kişiye, yolun başında iken dur demek. Onun yanlışına devamını önlemek.

Bir kimsenin, daha işin başındayken yanlış fiilini durdurmak çok önemlidir.

Hz. Ömer'in şöyle dediği rivayet edilir: “Babamın üstüne...” diyerek yemin edecekken Allah Rasulü(sav): “Dur! Allah’tan başkası üzerine yemin eden kimse şirke düşmüş olur” buyurdu.

Ebû Dâvud Sünen’inde Abdullah İbn Bişr(ra)’den şunları rivayet eder: Resulullah(sav) Cuma günü mescidde hutbe verirken, insanları rahatsız ederek ön saflara ilerlemeye çalışan bir adama hitaben; “Olduğun yere otur! Rahatsızlığa sebep oluyorsun” dedi.

Tirmizî, İbn Ömer’in(ra) şöyle dediğini kaydetmiştir: Adamın biri, Peygamber(sav)’in önünde geçirdi. Efendimiz şöyle buyurdu: “Bizden uzak dur! Dünyada midesini tıka basa dolduranlar, hesap günü en uzun süre aç olarak kalanlar olacaktır.”

Bu hadîsler, yanlış yapan kişiyi durdurmak için doğrudan bir ricada bulunulmasını göstermektedir.

18- Yanlış davranan kişiye, nasıl davranması gerektiğini açıklamak

Peygamberimiz(sav) bunu çok sayıda değişik yolla yapmıştır.

* Bir kimsenin yanlışına dikkat çekmek, onun kendisini düzeltmesini sağlayabilir.

Ebu Saîd el-Hudrî(ra) şöyle rivayet etmiştir: Bir defasında Allah Rasulü(sav) mescidden içeri girdi. Mescidin ortasında oturmuş, parmaklarını birbirine geçirmiş, kendi kendine konuşan bir adam gördü. Efendimiz ona işarette bulundu ama adam fark etmedi. Bunun üzerine Ebu Saîd’e döndü ve şöyle dedi: “Sizden biri mescidde parmaklarını birbirine geçirmesin; bu şeytandandır. Siz, mescidde olduğunuz müddetçe namazda sayılırsınız.”

* Mümkinse, kişinin yanlış yaptığı şeyi doğru bir şekilde tekrar yapması istenebilir.

Ebu Hureyre(ra) şöyle rivayet etmiştir: Allah Rasulü(sav) mescidin uzak bir köşesinde oturuyorken içeri bir adam girdi; namaz kıldı, sonra da Rasûlullah'a gelerek selam verdi. Rasûlullah, "Ve aleyküm selam. Geri dön ve namaz kıl; çünkü sen namaz kılmadın" buyurdu. Adam tekrar namaz kıldı ve tekrar Rasûlullah'a gelerek selam verdi. O da: "Ve aleyküm selam. Geri dön ve namaz kıl; çünkü sen namaz kılmadın" buyurdu. Adam tekrar namaz kıldı ve tekrar Rasûlullah'a gelerek selam verdi. Efendimiz yine: "Ve aleyküm selam. Geri dön ve namaz kıl; çünkü sen namaz kılmadın" buyurdu. Bunun üzerine adam: "Bana öğret ya Rasulallah" dedi. Rasûlullah şöyle buyurdu: "Namaz için kalktığında abdestini kâmil bir şekilde al. Kibleye yönel, tekbir al, Kur'ân'dan sana kolay geleni oku. Sonra rukû için belini tam olarak eğ, rükûdan doğrulduğunda sırtını tam olarak doğrult, sonra secdeye tam olarak kapan, secdeden tam olarak doğrulup otur, sonra tekrar secdeye kapan... Namazlarının tamamında böylece hareket et."

Şunu da belirtmeliyiz ki; Rasûlullah(sav), doğruyu öğretmek için çevresindeki insanların hareketlerine dikkat ederdi.

Müslim'in Sahîh'ine göre Câbir(ra) şöyle rivayet etmiştir: Ömer(ra) bana şunu söyledi: Bir adam Rasûlullah'a(sav) gelmişti. Efendimiz, onun abdest almış fakat ayaklarının üzerinde tırnak kadar bir yeri yıkamadan bırakmış olduğunu görünce derhal müdâhale etti: "Git abdestini güzel al!" Adam gidip yeniden abdest aldı, sonra namazını kıldı.

Üçüncü örneğimizi ise Tirmizî, Kelede İbn Hanbel(ra)'den nakletmektedir: Safvân İbn Ümeyye(ra) benimle, Rasûlullah'a(sav) süt, ağız ve bir miktar salatalık gönderdi. Aleyhissalatu vesselam o sırada Mekke'nin yukarısında idi. İzin istemeden, selam vermeden huzuruna girdim. Bana: "Dön, 'Esselamu aleyküm, gireyim mi?' diye izin iste!" buyurdu. Ben de öyle yaptım."

* Kişiden yanlışını mümkün mertebe düzeltmesi istenebilir.

Buhârî, İbn Abbas(ra)’tan şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah(sav) şöyle buyurdu: “Mahremi olmadıkça bir kadın hiçbir erkekle yalnız başına kalmamalıdır.” Adamını biri kalktı ve şöyle dedi: “Ey Allah’ın Rasulü! Ben seferdeyken karım tek başına hacca gitti.” Rasûlullah ona; “Yetiş ve karınla birlikte hacce” buyurdu.

* Yanlışın sonuçları doğru bir şekilde açıklanabilir.

Nesâî Sünen’inde Abdullah İbn Amr(ra)’tan şöyle rivayet etmiştir: Bir adam Rasûlullah’a(sav) geldi ve şöyle dedi: “Ana-babamı dahi ağlar halde bırakıp sana biat etmeye ve seninle birlikte hicret etmeye geldim.” Rasûlullah şöyle buyurdu: “Geri dön ve onları ağlattığın gibi güldür.”

* Yanlış (günah) için kefare.

Bazı yanlışlar düzeltilemez ya da değiştirilemez ise İslâm Dîni o yanlışın belli bir oranda tamiri için değişik çözüm yolları sunuyor. Bu yollardan birisi de -farklı uygulama alanları olan- kefarettir. Mesela “yemin kefareti”, yerine getirilmemiş bir yemin sebebiyle yapılır. Ayrıca “zihar kefareti”, “adam öldürme kefareti”, “Ramazan’da kişinin hanımıyla oruçlu iken cinsel ilişkide bulunmasının gerektirdiği kefare” gibi başka kefareter de vardır.

19- Davranışın sadece yanlış olan kısmını belirtmek

Bir kimsenin söylediği ya da yaptığı şeyin tamamının yanlış olmadığı durumlar olabilir. Böylesi durumlarda sadece yanlış olan kısım doğru olandan ayırt edilmeli; söylenen şeyin ya da yapılan işin tamamı eleştirilmemelidir.

Buhârî’nin Sahîh’inde şöyle nakledilir. Rubeyyi‘ Bint Muavviz İbn Afrâ der ki: Rasûlullah(sav) geldi, içeri girdi, yatağının üzerine oturdu. Bizim bazı genç kızlarımız def çalmaya ve Bedir’de şehid edilen atalarımıza methiyeler dolu şarkılar

söylemeye başladılar. Onlardan birisi şarkının bir yerinde, “Aranızda, geleceği bilen bir Peygamber var” dedi. Rasûlullah hemen şöyle buyurdu: “Böyle demeyin. Daha önce söylediğiniz gibi söyleyin.”

İbn Mâce’nin rivâyetine göre Rasûlullah şöyle buyurdu: “Böyle deme! Allah’tan başka kimse geleceği bilmez.”

Hiç şüphe yok ki bu tarz bir davranış, kişiye, adâletli bir şekilde davranıldığı, doğruların kabul gördüğü ve sadece yanlışlarının belirlenip düzeltildiği mesajını verir. Böylece tavsiyeleri daha istekli bir şekilde kabul eder.

Bazı kimseler, olması gerekenin aksi bir davranış sergileyerek, yapılan yanlış karşısında öfkeye kapılır, iyiyi kötünden ayırt etmeden, yapılan her şeyi kötü ilân eder bir konuma düşecek şekilde bütüne karşı tavır alırlar. Bunlar, yanlış düzeltirken aşırıya gidenlerdir. Oysa bu durum, yanlış yapan kişinin söylenenlerin bütününe reddetmesine, tavsiyeleri hepten kabul etmemesine yol açar.

20- Yanlış düzeltirken, kişilik haklarını gözetmek

Müslim Sahîh’inde şöyle nakleder: Avf İbn Malik el-Eşcaî(ra) anlatıyor:

Mûte gazvesine Zeyd İbn Harise(ra) ile birlikte çıktım. Bana Yemenli bir asker refakat ediyordu. Bu askerin üzerinde silah olarak sadece bir kılıcı vardı. Müslümanlardan biri bir deve kesti. Yemenli, ondan derinin bir parçasını istedi, o da verdi. Bu deriden Yemenli kendisine bir tür kalkan yaptı. Yolumuza devam ederken bir Bizans birliğiyle karşılaştık. Bizanslıların arasında, üzerinde müzehheb (altın işlemeli) eğer taşıyan kır bir at üzerinde bir süvârî vardı. Adamın silahı da altın işlemeliydi. Bizanslı silahşör Müslümanlara karşı şiddetle saldırılarda bulunmaya başladı. Yemenli de onu takibe almıştı. Çok geçmeden Bizanslı ona doğru yaklaştı. Yemenli onun çevresinde dönerken birden atılarak kılıcıyla atın ayaklarını yaraladı ve süvariye yere düşürdü. Peşinden de hemen üzerine atılıp

kılıcıyla onu öldürdü. Daha sonra da atının binek ve koşum takımlarıyla birlikte silahlarını aldı.

Allah Teâla Müslümanlara zafer müyesser edince, Halid İbn Velid(ra) Yemenliye birini göndererek öldürdüğü kimsenin el koyduğu eşyalarından bazısını ondan geri aldı.

Avf der ki: Ben Hâlid'in yanına gelerek, kendisine; "Bilmiyor musun, Rasûlullah, ikili çatışmada düşmanı öldüren kişinin, o düşmanın şahsî eşyalarını ganimet olarak almaya hak kazandığına hükmetmiş, selebin öldürene ait olduğunu söylemiştir," dedim. Hâlid; "Elbette biliyorum. Fakat bunun aldıkları gözüme çok geldi!" dedi. Ben de; "Ya bunu adama geri verirsin, ya da durumu Aleyhissalatu vesselam'a haber veririm!" dedim. Bu sözüme rağmen Hâlid, geri vermeye yanaşmadı.

Avf(ra) anlatmaya şöyle devam eder: Rasûlullah(sav)'ın huzurunda bir araya gelince, ben Yemenli ile Hâlid'in yaptıkları şeyleri anlattım. Rasûlullah(sav) Hâlide; "Ey Hâlid niye böyle yaptın?" diye sordu. Hâlid de; "Bu mallar gözüme çok göründü!" dedi. Aleyhissalatu vesselam: "Ondan ne aldı isen geri ver!" dedi. Ben; "Ey Hâlid! Nasıl? Gördün mü!? Ben sana ne yapman gerektiğini söylememiş miydim?" dedim. Rasûlullah; "Bu da ne demek oluyor?" buyurdu. Ben de anlattım. Bunun üzerine Rasûlullah öfkeleni ve; "Ey Hâlid, ona geri verme! Siz benim komutanlarımı niye rahat bırakmıyorsunuz!? Sizin ile komutanlarımın misali; deve veya koyunlar ile onları gütmek, sulama vakti gelince de su havzasına götürmek için tutulan çobanın misaline benzer. Sürü gelir su havzasına girer; temiz suyu içer, girip çıkarken de suyu bulandırır. Çobana da bulanık su kalır. Temizi size, bulanığı komutanlarıma öyle mi?"

Şunu belirtmeliyiz ki; Halid içtihadında bir hatâ yapmış, Rasûlullah da selebin (öldürülen kişinin şahsî eşyalarının), hak sahibine verilmesi gerektiğini vurgulayarak meseleyi açıklığa kavuşturmuştu. Fakat Avf(ra)'ın Halid(ra)'i –bir rivayete göre; hırkasından çekiştirerek- söylediği sözlerle iğnelemesi ve ona karşı alaycı tavır takınması, Rasûlullah'ı bu sefer de Halid'in şahsiyetini korumak için Avf'ın yanlışını düzeltmeye sevk etmiştir.

Diğer taraftan şöyle bir soru gündeme gelebilir: “Peki Yemenli asker gerçekten hak sahibi ise onun geri kalan hakkı ne oldu?”

İmam Nevevî bu soruya, her ikisi de kabul edilebilir iki farklı cevap vermektedir:

1- Rasûlullah’ın; “Ey Hâlid, ona geri verme!...” sözü, nihâî söz değil; Avf’ın saygısızca davranışına tavrı için söylenmiş bir sözdür. Adama payı daha sonra verilecektir.

2- Yemenli adamın gönlü edildikten ve rızası alındıktan sonra bu pay diğer Müslümanlara da dağıtılacaktı.

Yanlış yapan kişinin saygınlığının korunmasıyla ilgili diğer bir rivayet ise İmam Ahmed İbn Hanbel’in Müsned’inde Ebu’t-Tufeyl Âmir İbn Vâsıla’dan nakledilir:

Bir adam, bir grup insanın önünden geçiyordu. Geçerken onlara selam verdi; selamını aldılar. Fakat onlardan biri, adam gittikten sonra; “Allah biliyor ya, şu adamdan hiç hoşlanmıyorum,” dedi. Diğerleri ona karşılık verdi: “Ne kadar çirkin bir söz söyledin! Adama bu sözünü söyleyeceğiz. Kalk ey filanca, o adama şu söylenenleri aktar.” Bu sözcü, adama yetişip hadiseyi anlattı. Adam Rasûlullah’ın yanına gitti ve olan biteni aktardı: Rasûlullah’a; “Ey Allah’ın Rasûlü! Lütfen o kimseyi çağır ve benden niye hoşlanmadığını sor, n’olur?” diye ricâda bulundu. Rasûlullah adamı getirtti. Hakkında söylenenleri itiraf edip kabullenen adama Rasûlullah; “Niye ondan hoşlanmıyorsun?” diye sordu. O da:

- Ben onun komşusuyum ve onu çok iyi tanıyorum. Allah şahit ki, onu evinde namaz kılarken görmediğim gibi farz namazın dışında nafilelerle meşgulken de görmedim,” diye cevap verdi. Sonra konuşma şöyle devam etti:

- Ey Allah'ın Rasûlü! N'olur ona sor; benim hiçbir farz namazı terk ettiğimi, abdesti baştan savma aldığımı, doğru dürüst almadığımı ya da rükû ve secdeyi düzgün yapmadığımı hiç görmüş mü?

- Hayır görmedim. Fakat Allah biliyor ki, durumu iyi olsun, kötü olsun herkesin tuttuğu Ramazan ayı orucu dışında hiç oruç tuttuğunu görmedim.

- Ey Allah'ın Rasulü! N'olur ona sor; beni Ramazan ayı boyunca hiç oruçsuz, ya da orucumu geçersiz kılacak bir şey yaparken görmüş mü?

- Hayır görmedim. Fakat Allah biliyor ki, az veya çok herkesin verdiği zekâtın haricinde muhtaçlara veya Allah rızâsı için bir başka yere infak ettiğini de hiç görmedim.

- Ey Allah'ın Rasulü! N'olur ona sor; hiç zekâtımın bir kısmını kendime saklamış mıyım? Veya zekât isteyen birini hiç geri çevirmiş miyim?

- Hayır.

Bunun üzerine Rasûlullah(sav), arkadan konuşan adama şöyle dedi: “Doğrusunu Allah bilir ya, galiba o kardeşin senden daha hayırlı.”

Bir insanın, yanlışla düşüp pişman olduktan ve kendisini düzelttikten sonra toplumda tekrar itibar görmesi çok önemlidir. Çünkü ancak bu şekilde doğru istikamette kalabilir ve insanların arasında normal yaşamına devam edebilir. İşte bir örnek:

Âişe(ra) anlatıyor: Hırsızlık yapan Mahzumlu kadının durumu Kureyşlileri fazlasıyla üzdü. “Bu kadın hakkında Rasûlullah(sav) nezdinde kim müessir bir şefaatte bulunabilir?” diye adam aradılar. Bazıları; “Bu işe, sadece Rasûlullah'ın çok sevdiği Üsâme İbn Zeyd(ra) cür'et edebilir” dediler. Israr üzerine Üsâme huzura

çıkarak, Rasûlullah'tan şefa'at talebinde bulundu. Efendimiz ona; "Allah'ın hududundan bir hadd hususunda şefa'at mı talep ediyorsun?!" diye çıkıştı. Sonra kalkıp cemaate şöyle hitabetti: "Sizden öncekileri helâk eden şey şudur: İçlerinden makam, mevkî, mal sahibi ve soylu birisi hırsızlık yaptı mı onu terk eder cezalandırmazlardı. Kimsesiz zayıf birisi hırsızlık yapınca da derhal ona hadd tatbik ederlerdi. Allah'a yemin olsun ki; Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapmış olsa, kesinlikle onun da elini keserdim."

Âişe(ra) şöyle demiştir: Eli kesilen bu kadın, daha sonraları tam bir tevbe etti ve evlendi. Benimle görüşmeye gelip-gitmeye başladı. Ben de ondan ihtiyaçlarını öğrenir, bunları Rasûlullah'a anlatırdım.

21- Yanlışın ortaklaşa yapıldığı durumlarda her iki tarafı da muhatap alarak adil davranmak

Eğer yanlışlık ortaklaşa yapılmışsa veya karşılıklı işlenen bir hatada her iki tarafın da hatada payı varsa Rasûlullah(sav), her iki tarafa âdilce davranır, hatalarını ve doğrularını hatırlatırdı.

22- Bir kimseden, ona karşı haksızlık yapanı affetmesini istemek

Bu, işlenen hata kamu suçu olacak derecede değilse, şahsî olma boyutlarını geçmiyorsa sıkça yaşanan ve affedilen kişiyi minnet altında bırakarak çok defa hatanın daha derinden hissedilerek anlaşılmasını ve tekrarını önleyen bir davranıştır.

23- Yanlış davranan kimseye iyi özelliklerini hatırlatmak, böylece yaptığına pişman olup özür dilemesini sağlamak

Bu durum, Hz. Peygamber(sav)'in Ebu Bekir(ra) ve Ömer(ra) arasındaki bir hadisede takındığı tutumda görülmektedir.

Buhârî, Sahîh'in Kitâbü't-Tefsîr bölümünde Ebu'd-Derdâ(ra)'nın şöyle dediğini rivâyet etmektedir:

Ben Rasûlullah(sav)'ın yanında oturuyordum. Derken, Ebu Bekir elbisesinin eteğini tutarak çıkageldi. Öyle ki, dizleri açılmış durumdaydı. Aleyhissalatu vesselam onu bu halde görünce; “Arkadaşınız biriyle çekişmiş olmalı!” buyurdu. Ebu Bekir selam verdi ve; “Ey Allah'ın Rasûlü! Benimle Ömer İbn el-Hattab arasında bir tatsızlık oldu. Ben onun üzerine çok gittim. Sonra da pişman oldum. Beni affetmesini talep ettim; kabul etmedi. Bunun üzerine sana geldim!” dedi.

Aleyhissalatu vesselam da; “Ey Ebu Bekir! Allah seni affetsin!” buyurdu ve bunu üç kere tekrarladi. Bu sıralarda Ömer de davranışından pişman olmuştu. Doğruca Ebu Bekir'in evine gitti ve; “Ebu Bekir evde mi?” diye sordu. “Hayır!” cevabını alınca, o da Aleyhissalatu vesselâm'ın yanına geldi. Gelince de selam verdi: Aleyhissalatu vesselam'ın yüzü öfkeden al al olmaya başlamıştı. Bu hal, Ebu Bekr'i korkuttu. Derhal diz çökerek: “Ey Allah'ın Rasûlü! Bu meselede hatâ benim, ben ona zulmettim!” dedi. Aleyhissalatu vesselam; hepimize hitap ederek şöyle buyurdu: “Allah beni size peygamber olarak gönderdi. Size tebliğde bulunduğumda hepiniz bana; “Sen yalancısın” dediniz, Ebu Bekir ise; “Doğru söyledin,” dedi. Canıyla, malıyla bana yardımcı oldu. Siz arkadaşımı benim için hoş görürsünüz değil mi?” İki veya üç kere, Rasûlullah bu sözü tekrar etti.

Ebu'd-Derda der ki: “Bundan sonra, Rasûlullah'ın hatırı için Ebu Bekir'e eziyet verecek hiçbir şey yapılmadı.”

24- Fitnenin baş göstermemesi, insanları yatıştırmak ve öfkelerini bastırmak için, yanlış davranan kimseler arasında arabuluculuk yapmak

Allah Rasûlü, bir çok kere çevresindeki insanları kendisine, muhacirlere, hatta bütün mü'minlere karşı kıskırtan münafıkların reisi Abdullah İbn Übey İbn Selûl'a karşı yatıştırıcı davranmış, fitnenin ayaklanmasına ve yayılmasına izin vermemiştir. Bunlar incelendiğinde bir eğitimci için bu davranışlar gerçek birer örneklerdir.

25- Bir yanlış yapıldığında gereken kızgınlık göstermek

Allah Rasulü(sav) bir hata gördüğünde veya duyduğunda kızgınlığını belli ederdi ki bunların hata olduğu bilinsin ve bir daha tekrar edilmesin. Kader konusunun tartışıldığını gördüğünde gösterdiği tavır bunun en belirgin örneklerindendir.

Bu şekilde öfkenin belli edilmesi, kızgınlığın yüz ifadesine, ses tonuna dökülmesi haksızlığa karşı vicdanın uyanık olduğunu, tavır alınması gerektiğini vurgular ve bu başkalarının aynı tür hatalara düşmesini engellemek için gerekli metotlardandır.

26- Tekrar doğru yola döner düşüncesiyle, yanlış davranan bir kimseyle tartışmaya girmekten kaçınmak

Buhârî'nin Sahîh'indeki kayda göre Ali İbn Ebu Talib(ra) şöyle rivayet etmiştir:

Allah Rasulü(sav) bir gece benim ve eşim Fâtıma'nın kaldığı evin önüne geldi ve bize; "Namaza kalkmıyor musunuz?" diye seslendi. "Ey Allah'ın Rasulü! Canlarımız Allah'ın elindedir. Eğer o bizi uykudan hayata döndürmek isterse ki o buna kadirdir, bizi uyaracaktır" dedim. Rasûlullah bu sözüme hiçbir karşılık vermeyip ayrıldı. Fakat uzaklaşırken, elleriyle yanlarına vurarak şu âyeti okuyordu: "İnsanoğlu cedelleşmeye ne kadar da düşkündür." (Kehf 18/54)

27- Yanlış yapan (günah işleyen) bir kimseyi azarlamak

Rasûlullah(sav), kendi âilesini koruyabilmek için Kureyşe mektub yazan ve ele geçen bu mektubunda Rasûlullah(sav)'ın üzerlerine gelmek ve Mekke'yi fethetmek için hazırlık yaptığını haber veren Hatîb'i azarlamıştı. Bu gerçekten büyük bir hata idi ve çok fazla kan dökülmesine sebep olabilirdi.

28- Yanlış yapan bir kimseyi kınamak

Bu da Rasûlullah(sav)'ın hayatında bir çok örneği bulunabilecek bir metottur. İçki yasağı gelmeden önce sarhoş olarak başkasına ait develeri kesenlere karşı Rasûlullah(sav)'ın tavrı bunun örneklerindendir.

29- Yanlış yapan kimseden uzak durmak; ondan yüz çevirmek

İmam Ahmed'in Müsned'inde řu hâdise rivayet edilmektedir:

Allah Rasulü(sav) bir sefer esnasında önden keşif ekibi gönderdi. Ekip karşılaştığı bir grup insanı takibe aldı. Bu sırada onlardan bir gruptan ayrıldı. Müslümanlardan biri de takip ederek bu kişiyi yakaladı. Adam her ne kadar “Ben bir Müslümanım” dediyse de sözü dikkate alınmadı ve takip eden kişi tarafından öldürüldü.

Bunu haber alan Rasûlullah çok öfkelen-di. Allah Rasûlü konuşurken, öldüren kişi şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasûlü! Allah biliyor ki o sadece kendisini korumak için böyle söyledi.” Rasûlullah, ondan ve onunla birlikte olanlardan yüz çevirerek konuşmasına devam etti. Adam tekrar: “Ey Allah'ın Rasûlü, o sadece kendi canını korumak için öyle söyledi” dedi. Rasûlullah yine ondan ve çevresindekilerden yüz çevirerek konuşmasına devam etti. Adam pes etmedi ve üçüncü kez, “Ey Allah'ın Rasulü! Allah şahit ki o sadece kendi canını kurtarmak için öyle söyledi” dedi. Rasûlullah ona sırtını döndü. Yüz ifadesinden ne kadar üzgün olduğu anlaşılıyordu ve üç kez şöyle buyurdu: “Allah, bir mü'mini öldüreni hakîr görür.”

Nesâî, Ebu Saîd el-Hudrî'den şöyle rivayet eder:

Allah Rasulü(sav)'ne, Necran'dan, parmağında altın yüzük takılı bir adam geldi. Rasûlullah ondan yüz çevirdi; “Bana elinde cehennem ateşinden bir korla mı geliyorsun?” buyurdu.

İmam Ahmed, Ebu Saîd el-Hudrî'den daha ayrıntılı bir rivayetle aktarır:

Allah Rasulü(sav)'ne Necran'dan, parmağında altın yüzük takılı bir adam geldi. Rasûlullah onunla hiç ilgilenmedi, ondan yüz çevirdi ve ona hiçbir şey de sormadı. Adam, karısına gitti ve olan biteni anlattı. Karısı; "Bunun bir sebebi olmalı. Rasûlullah'a tekrar git," dedi.

Böylece adam geri döndü. Yüzüğü ve daha önce giydiği kıyafeti çıkarmıştı. Girmek için izin istediğinde müsaade edildi. Adam Allah Rasulü'nü selamladı, selamı alındı. Bunun üzerine; "Ey Allah'ın Rasulü! Daha önce geldiğimde niye benden uzak durdun! Benden yüz çevirdin?" dedi. Allah Rasulü şöyle buyurdu: "Sen bana elinden cehennem ateşinden bir kor ile gelmiştin." Adam: "Ey Allah'ın Rasulü birden çok korla gelmiştin," dedi. Adam Bahreyn'den bazı kıyafetler de getirmişti. Rasûlullah şöyle buyurdu: "Bu getirdiklerinin Hârâra Taşları kadar bile değeri yok. Onlar bu dünyaya ait lükslerdir." Adam şöyle dedi; "Ey Allah'ın Rasulü! Sahabîlerine durumu açıkla da bana karşı kızgın olmasınlar." Allah Rasulü kalktı ve durumu açıklığa kavuşturdu. Meselenin o adamın altın yüzüğüyle ilgili olduğunu söyledi.

İmam Ahmed'in Amr İbn Şuayb kanalıyla babasından, o da kendi babasından aktardığı bir rivayete göre ise; Allah Rasulü(sav) sahabeden birisinin altın yüzük taktığını gördü ve ondan yüz çevirdi. O sahabî de altın yüzüğü atarak demir benzeri bir madenden yapılmış yeni bir yüzük taktı. Rasûlullah şöyle buyurdu: "Bu şerdir. Cehennemlik insanların mücevheridir." Bu söz üzerine o yüzüğü de attı ve gümüş bir yüzük taktı. Rasûlullah buna hiçbir şey söylemedi.

30- Yanlış yapan bir kimseyi boykot etmek

Tebük Gazvesine katılmayıp geride kalanlara karşı yapılan boykot bunun en belirgin özelliklerindendir ve tarihe geçecek kadar tesirli olmuştur.

31- İsrarla yanlış yapmaya devam eden bir kimseye beddua etmek

Rasûlullah'ın, sağ eliyle yemek yemesini gerektiğini söyleyerek ikaz etmesine rağmen ısrarla sol eliyle yemek yemeye devam eden bir kişiye; “Yiyemeyesin!” diyerek bedduâ ettiği, o kişinin bundan sonra bir daha sağ elini asla ağzına kaldıramadığı, Müslim'in naklettiği bir hadiste yer alır.

32- Bazen, bazı yanlışları görmezlikten gelmek ve sadece îmâ etmekten hoşlanmak

Bu tavır, genellikle yanlış yapan kimseye karşı saygıdan ileri gelir. Bu da yerine göre, özellikle nâdiren hata işleyenlere karşı ikaz edici ve onlara fırsat tanıyıcı bir metottur.

33- Bir mü'mine yanlışını düzeltmesi için yardım etmek

Rasûlullah'ın huzuruna gelerek Ramazan ayında kendisini tutamayıp hanımına yaklaşıp orucunu bozan ve; “Helak oldum” diye çırpınan adama Rasûlullah'ın yol gösterişi ve yardım edişi bu türdendir.

34- Yanlış davranan bir kimseyle, yanlış üzerinde konuşmak, istişare etmek

Aşırı bir şekilde kendini ibadete veren sahabîlerle konuşup onları bedenleri ve âileleri hakkında ikaz eden Allah Rasûlü, onlarla yaptıkları konusunda fikir alış veriş yapmış ve davranışlarının yanlışlığını onlara bu metotla anlatmıştı.

Her gün oruç tutan Abdullah İbn Amr'ı ikazı da bu türdendi.

35- İnsanlarla, yanlışları hakkında açıkça konuşmak

Rasûlullah'ın, münakaşa ettiği ve görüşünde ısrarlı olan zenci asıllı arkadaşına; “Sus ey siyah kadının oğlu!” diyerek kırıcı bir söz söyleyen Ebu Zer’e; “Sen, kendisinde câhiliyenin iğrenç kokularından koku kalmış birisisin,” buyurarak ikaz edişi ve yaptığı hatanın büyüklüğüne dikkat çekişi buna örnektir. Onun bu ikazıyla sahabî gerçekten pişman olmuş ve arkadaşına kendisini affettirmeyi başarmış, hatayı da bir daha tekrar etmemiştir.

Burada Rasûlullah(sav) hatayı açıkça ve biraz da acı bir üslupla dile getirmişti, çünkü Ebu Zerr bunu kaldırabilecek güçte ve samimiyetteydi. Ayrıca içine düşülen hata gerçekten büyük bir hata idi. Kişi aşırı duygusal ve böyle bir uyarıyı kaldırabilecek konumda değilse bu üsluptan kaçınmakta fayda vardır.

36- Bir kimseyi yanlış yaptığına iknâ etmek

Rasûlullah(sav) İslâm'ı sevdiğini, Müslüman olmak istediğini ancak kendisini kadınlarla düşüp kalkmaktan alıkoyamadığını söyleyen bir genci, bu kadınların başka insanların annesi, kız kardeşi, halası, teyzesi, kızı veya hanımı olduğunu, nasıl kendi annesine, kız kardeşine, kızına, teyzesine, hanımına... böyle bir şeyin yapılmasına razı olmayacaksa başkalarının da razı olmayacağını sorulu cevaplı anlatıp ikna edişi, duâsı ve vaz geçirişi bu metodun örneklerindendir.

37- Bir kimsenin, samimiyetsiz tevbenin makbul olmadığını anlamasını sağlamak

Rasûlullah, hem samîmi tevbeye dikkat çeker, hem de hata işleyen kişiyi doğruya sevk ederken, diğer insanların da bundan ibret almasını, aynı hata ve benzerlerini başkalarının da işleyebileceğini vurgular, böylece tesirin daha genele yayılmasını sağlardı. Yaşananlara dikkat çeker, makbul olan tevbenin nasıl insanları değiştirdiğini, ona nasıl yeni bir yön verdiğini gözler önüne sererdi.

38- İnsanın fitrî özelliklerini dikkate almak

Doğal kıskançlıklar, dünyalığa karşı var olan fitrî meyiller... yanlışların tashihinde iyi değerlendirilmeli ve Rasûlullah'ın hanımların kıskançlığı, kişilerin mal tamahı... gibi durumlarda nasıl olgun ve dengeli davrandığına dikkat etmelidir.

SONUÇ

Rasûlullah'ın, insanların yanlışlarıyla ilgilenirken izlediği metotların, sünnetlerin incelenmesini müteakip şu hususlara değinmek gerekmektedir:

Yanlışları düzeltmek önemli ve zorunludur. Zira bu, “emri bil-maruf nehyi anil-münker”in (iyiliği emredip kötülükten sakındırma'nın) bir parçasıdır. Unutulmamalıdır ki İslâmiyet dini bizlere sadece münker olanı yasaklamayı değil, aynı zamanda iyiliği emretmeyi de farz kılmıştır.

1- Eğitim ve öğretim sadece yanlışları düzeltmekten ibaret değildir. Aynı zamanda insanlara dinin esaslarını ve Şer'-i Şerifin kurallarını çeşitli metotlarla göstermek ve öğretmek de gerekir. Dinî kavramları, insanların kalplerine ve zihinlerine yerleştirmek için örnekler vermek, nasihatler etmek, kıssalar anlatmak ve olaylar üzerinde tartışmak gibi yöntemler kullanılır.

Bu noktada bazı eğitimcilerin ve anne-babaların yetersiz kaldıkları anlaşıyor. Çünkü onlar, kişiye ilk etapta temel kaideleri öğretmek, onları yanlışla düşmeden önce caydırıcı, vuku bulabilecek yanlışın etkisini azaltıcı bilgiler vermek yerine, çabalarını vuku bulan yanlışların üzerine düşmekle sınırlandırılıyor.

2- Makalemizde anlatılan hadiseler ışığında, Rasûlullah'ın farklı yanlışlıklara farklı metotlarla yaklaştığını görüyoruz. Bunun sebebi ise, şartların ve kişiliklerin farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Bu inceliği anlayabilen ve takip eden herkes, karşılaştığı durumu, verilen bu örneklerle karşılaştırmalı ve kendi durumuna en çok benzeyenini bularak uygun olan yaklaşımı sergilemelidir.

Tüm övgülerin kendisine olduğu yüce Rabbimizden, bize doğru yolu göstermesini, bizi korumasını; iyilikleri ortaya çıkarıp yaygınlaştıran, kötülükleri yok eden, silenlerden eylemesini, diğer insanlara bizim vesilemizle yol göstermesini niyâz ediyoruz. Çünkü O her şeyi işiten, her zaman yakın olan, dualarımıza icabet edendir. Destekleyen, yardım edenlerin en hayırlısıdır. Sırât-ı müstakîme götürendir. Allah(cc) ümmi olan Rasulü'ne ve onun ehline ve ashâbına rahmet eylesin.

Hamd, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.